

Filip Čuček

»Držite gobec«

*Ivan Dečko in drugi deželnozborski mandat (1896-1902)**

ČUČEK Filip, dr., višji znanstveni sodelavec, Inštitut za novejšo zgodovino, Privoz 11, SI-1000 Ljubljana, filipc@inz.si

328(436.4=163.6)"1896/1902":929Dečko I.:

»DRŽITE GOBEC«

Ivan Dečko in drugi deželnozborski mandat (1896-1902)

Avtor v prispevku analizira deželnozborske nastope spodnještajerskega poslanca Ivana Dečka v njegovem drugem mandatu (1896-1902). Ustanovitev slovenskih celjskih vzporednic leta 1895 je sprožila ostre reakcije med celotnim nemštvom v monarhiji in posledično prisilila Windischgraetzo vladu k odstopu. Po Badenijskih jezikovnih naredbah leta 1897, ki so povzročile silovite nemške odzive, je spodnještajersko nemštvo dokončno in brez izjeme »bučno« odgovarjalo na vsako slovensko »akcijo«. Najbolj se je »izkazalo« pri obisku čeških visokošolcev v mestu ob Savinji leta 1899. Nemško-slovenska nasprotja so bila na prelomu stoletja prisotna na vsakem koraku, nemška stran pa je imela v nacionalnem boju mnogo boljše izhodišče, kar je tudi s pridom izkoriščala. Seveda se je vse ostrejši mednarodni spopad kristaliziral tudi v graškem deželnem zboru.

Ključne besede: Štajerska, Avstro-Ogrska, Celje, Gradec, politična zgodovina, Ivan Dečko

ČUČEK Filip, PhD, Senior Research Associate, Institute of Contemporary History, Privoz 11, SI-1000 Ljubljana, filipc@inz.si

328(436.4=163.6)"1896/1902":929Dečko I.:

“KEEP YOUR MOUTH SHUT”

Ivan Dečko's second term of office in the regional assembly (1896-1902)

The subject of the article is the speeches of Ivan Dečko, member of the Regional Assembly of Lower Styria, during his second term of office (1896-1902). The introduction of parallel classes in Slovenian at the Celje grammar school in 1895 sent shockwaves among Germans throughout the monarchy, ultimately forcing the Windischgraetz government to step down. Following Badeni's language ordinances in 1897, which met with a fierce response on the German side, Lower Styrian Germans vigorously responded to every effort made on the Slovenian side. This became most apparent during the visit of Czech university students to Celje in 1899. German-Slovenian tensions had become omnipresent by the turn of the century, the Germans holding the upper hand in the national struggle, which they regularly used to their advantage. A growing ethnic conflict also became evident in the regional assembly in Graz.

Key words: Styria, Austria-Hungary, Celje, Graz, political history, Ivan Dečko

* Raziskava je nastala v okviru raziskovalnega programa P6-0281 Idejnopolični in kulturni pluralizem in monizem na Slovenskem v 20. stoletju, ki ga financira Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije.

Uvod

Za razliko od Kranjske, kjer se je pluralizacija političnega življenja že močno zasidrala v javnosti, so morali štajerski Slovenci sredi 90. let 19. stoletja postopati slogaško ter mnogo bolj taktično in previdno. V kolesju ostrega mednacionalnega spopada so se vse pogostejše znašle tudi spodnještajerske lokalne (nemške) oblasti, v prvi vrsti seveda v Celju, centru spodnještajerske politike. Ustanovitev slovenskih celjskih gimnazijskih vzporednic leta 1895 je sprožila ostre reakcije med celotnim nemštvom v monarhiji in posledično prisilila Windischgratzovo vladu k odstopu.¹ Seveda je svojo politiko najbolj radikaliziralo celjsko nemštvo, kar je dodatno poslabšalo nacionalne razmere v mestu in na celotnem Spodnjem Štajerskem. Po Badenijevih jezikovnih naredbah leta 1897, ki so povzročile silovite nemške odzive,² je spodnještajersko nemštvo dokončno in brez izjeme »bučno« odgovarjalo na vsako slovensko akcijo. Najbolj se je to pokazalo pri obisku čeških visokošolcev v mestu ob Savinji leta 1899. Mestni urad je celjske Slovence obtožil, češ da so »zaslužni« za panslavistične provokacije, ko je v Celju tekla kri, saj naj bi bili krivi za posledice čeških protestov in za materialne stroške, ki jih je morala kriti občina.³ Nemško-slovenska nasprotja so bila na prelomu stoletja prisotna na vsakem koraku, nemška stran pa je imela v nacionalnem boju mnogo boljše izhodišče, kar je tudi s pridom izkoriščala. Mednacionalni odnosi so postali nemogoči »ne radi tega, ker bi morda Slovenci v obče sovražili nemški narod, ampak ker nastopajo spodnještajerski Nemci v javnosti z načeli, a katerimi se slovensko

ljudstvo ne bode in ne more nikdar sprijazniti«. ⁴ Nemška stran je namreč z vsemi silami napadala slovenske zahteve in skušala na vsakem koraku škodovati slovenskim pridobitvam. Vse prevečkrat je ravnala dvolično, ko je na eni strani nastopala proti slovenski politiki, na drugi strani pa povsem brez krinke favorizirala nemštvo.

Seveda se je vse ostrejši mednacionalni konflikt kristaliziral tudi v graškem deželnem zboru. Slovenski spodnještajerski deželnozborski poslanci so le nekaj dni pred začetkom šeste sešije sedme deželnozborske periode (konec leta 1895) sklenili, da jih v tem mandatu v Gradec več ne bo. Z abstinenco, s katero so izpostavili svoje nestrinjanje z odklonilnim mnenjem graške liberalne večine do ustanovitve celjskih gimnazijskih vzporednic, so vztrajali do razpusta deželnega zbora februarja 1896. Tedaj je Ivan Dečko (skupaj s kolegi) tudi formalno zaključil svoj prvi mandat, v katerem je zastopal »barve« ljutomerske kmečke kurije.⁵ V svojih skrbno premišljenih in izpiljenih, večkrat pa tudi energičnih govorih se je (kot večina slovenskih poslancev) več ali manj javljal k besedi takrat, ko je šlo za spodnještajerske zadeve.

Dečko je veljal za predanega narodnjaka, ki je tako doma kot v Gradcu nastopal proti vedno večjim pretenzijam spodnještajerskih Nemcev na eni in večji veljavi slovenščine (ter zagotovitvi slovenske enakopravnosti) v vseh sferah javnega življenja na drugi strani. Na naslednjih volitvah septembra 1896 je uspešno kandidiral v celjski kmečki kuriji in pozimi istega leta ponovno vstopil v deželni zbor. Tedaj pa so (po zapletih s celjsko gimnazijo) že tako napeta nacionalna nasprotja na Spodnjem Štajerskem dodatno eskalirala,⁶ do novih nacionalnih trenj, ki več niso pojenjala, pa je prišlo tudi v Gradcu.⁷ Tega so slovenski poslanci odtlej vedno pogostejše zapuščali.

¹ Prim. Janez Cvirn, »Celjsko gimnazijsko vprašanje (1893-1895)«, *Kronika* št. 1-2 (1997): 102-11. Julia Schmid, *Kampf um das Deutschtum. Radikaler Nationalismus in Österreich und dem Deutschen Reich 1890-1914* (Frankfurt/New York: Campus Verlag, 2009), 224-34.

² Janez Cvirn, *Trdnjavski trikotnik* (Maribor: Založba Obzorja, 1997), 203-230.

³ Več o tem glej Andrej Studen, »Bojimo se, da bo tekla kri!« *Ekscesi ob obisku čeških visokošolcev v Celju leta 1899*, »Zgodovina za vse, št. 2 (1995): 1-8. Eva Holz, »Vihar v kozarcu vode?: spopadi v Celju leta 1899 v očeh češkega časopisa Politik«, *Prispevki za novejšo zgodovino*, št. 1 (2006): 111-23. Prim. Bojan Cvelfar, »Z Narodnim domom se je celjskemu nemštvu razbila jedna celjust...« *Nacionalni izgredi v Celju na prelomu stoletja*, »v: Celjski zbornik 1997, 13-24. Janez Cvirn, »Politične razmere na (Spodnjem) Štajerskem na prelomu stoletja«, »v: Josip Ipavec in njegov čas (Ljubljana: ZRC, 2000), 30.

⁴ *Slovenski gospodar*, 19. 7. 1900.

⁵ O tem gl. več Filip Čuček, »Ivan Dečko v deželnem zboru v svojem prvem mandatu (1890-96)«, *Prispevki za novejšo zgodovino* 60, št. 3 (2020): 8-23.

⁶ Več gl. Čuček, Filip Čuček, *Svoji k svojim* (Ljubljana: INZ, 2016), 106-11.

⁷ Prim. Edith Marko-Stöckl, »Der steiermärkische Landtag«, v: *Die Habsburgermonarchie 1848-1918, Band VII/2* (Wien: Verlag der österreichischen Akademie der Wissenschaften, 2000), 1700-06.

Ivan Dečko, na prelomu stoletja vodilni
spodnještajerski slovenski deželnozborski poslanec
(Domoznanski oddelek Osrednje knjižnice Celje)

Drugi mandat – vrnitev slovenskih poslancev v Gradec

Nov deželnozborski mandat je Dečko pričel enako zagnano kot prvega. Potem ko so poslanci pred novim letom (konec leta 1896) odprli prvo sesijo nove periode, so se ponovno zbrali konec januarja 1897. Dečko je samozavestno in odločno prvič spregovoril 12. februarja, potem ko je v slovenščini prebral interpelacijo slovenskih poslancev, v kateri so izpostavili kršenje jezikovnih pravic v

Celju, ko je celjska mestna občina objavila razpis novih državnozborskih volitev zgolj v nemškem jeziku (kljub temu da je v mestu prebivalo kar nekaj slovenskih volivcev). Poudaril je, da je bila nova poteza mestnega urada zopet naperjena h kršenju (sicer zajamčene) nacionalne enakopravnosti v mestu ob Savinji, še posebej ob dejstvu, da nikakor ni šlo za nepomembno zadevo, pač pa za državnozborske volitve. Vlado je pozival, naj v bodoče zagotovi objavo podobnih (in vseh drugih) razglasov in obvestil (brez izjem) tudi v slovenskem jeziku.⁸ Na isti seji je problematiziral še potrebo po očiščenju reke Savinje proti Zidanemu mostu, kjer da je bilo sredi struge veliko kamenja, ki so bili nevarni za plovbo po reki zlasti poleti, ko je bil vodostaj dokaj nizek.⁹ Potem se v tej sesiji, ki se je zaključila marca, ni več javil k besedi.

Naslednjič je govoril v drugi sesiji 18. januarja 1898 (7. seja), ko je ponovno vložil interpelacijo (večinoma napisano v slovenskem jeziku) glede zavračanje slovenskih vlog na finančnih uradih. Ko je začel brati v slovenščini, je to zmotilo nekaj nemških poslancev. Poslanec Anton Walz, sicer župan v Wartbergu pri Brucku, je takoj vprašal, kaj da je to (*»Was ist das? deutsch, das ist ja ganz unverständlich.«*), in sprožil precejšen hrup v poslanskih vrstah. Walz je nadaljeval s svojim izvajanjem in »ugotovil«, da vendar govori slovensko (*»Der redet ja windisch.«*) in da želi razumeti, kaj vendar govori, ko je Dečko nadaljeval s svojim branjem. Dečko mu je nato vendarle odgovoril, da ga skrbijo njegove neprijazne besede, s čimer je očitno dregnil še globlje v osje gnezdo. Potem ko je deželni glavar Attems zahteval mir v dvorani in posegel po zvoncu, je Dečko nadaljeval, oglasil pa se je poslanec iz Fürstenfelda Josef Sutter, češ da ne razumejo, kaj govori. Iz dvorane so se zaslišali klici, kaj da si je Dečko drznil in podobno. Walz je vzkliknil, naj govori nemško, saj da je to nemški deželni zbor (*»Deutsch, deutsch, deutscher Landtag.«*). Glavar je miril navzoče, toda pomiriti jih ni uspel. Sutter je nadaljeval, da ja niso v Pragi in sprožil še večji nemir. Glavar je vse navzoče spomnil na poslovniki, da govornika ni dovoljeno motiti, toda liberalna večina je navajala,

⁸ StLA, *Stenographisches Protokoll über die 12. Sitzung des steiermärkischen Landtages. VII. Landtags-Periode. I. Session, 12. Februar 1897*, 104, 105.

⁹ *Ibid.*, 105, 106.

da ničesar ne razume. Dečko je medtem, da bi ga vsi razumeli, v nemščini želel pojasniti zadevo, ki jo je obravnaval, toda takoj ko je začel govoriti nemško, se je iz dvorane zaslišal klic, češ da očitno zna tudi nemško (*»Sie können ja deutsch!«*). Dečko je nadaljeval, a ostali poslanci, ki so postajali vse bolj nestrpni, so se že nekoliko posmehovali in zahtevali, naj neha s svojim izzivanjem (*»Aufhören.«*). Poslanec trgovsko-obrtna kurije Franz Mosdorfer iz Weiza pri Gradcu je po ponovnem glavarjevem poskusu, da utiša poslance, dejal, da naj vendar govori nemško. Toda Dečko ga ni poslušal, ampak vztrajal v slovenščini. Mosdorferja je to toliko razkačilo, da je pričel vpiti, naj že začne govoriti nemško (*»Deutsch, deutsch reden!«*), saj da tega ne razumejo. Poslanec veleposestva Rudolf baron Hackelberg je navajal, da Dečko vsekakor zna nemško, ampak da pač noče govoriti v tem jeziku. Potem ko so vsi nemško-nacionalni poslanci pričeli vpiti, naj neha, sta Walz in Sutter pričela še tolči po mizi, kar je povzročilo vsesplošen trušč in hrup. Takšno stanje se je nadaljevalo kljub glavarjevim pozivom, naj s tem prenehajo, Dečko pa je mirno nadaljeval s slovenskim tekstom. Nemir se je stopnjeval, vse več je bilo klicev, da naj neha ali pa govori nemško. Po mizi sta sedaj izmenično tolkla Walz in njegov bruški rojak Anton Fürst iz Kindberga, Sutter pa je bobnal po mizi in kričal, da se že ne bo pustil zafrkavati od nekaj slovenskih mandeljcev. Medtem je Dečko zaključil z branjem. Glavar je nemški prevod dal zapisnikarju, da ga prebere (Walz je menil, da sploh nima smisla brati nemške verzije, toda po poslovniku je vsekakor moral). Zapisnikar je nemškim poslancem končno prebral razumljivo verzijo, v kateri je navajal primer, ko je finančna direkcija v Mariboru na slovensko vlogo odgovorila, češ da je potrebno (kljub enakopravnosti jezikov) vlogo izpolniti v nemščini. Ker se je na koncu izkazalo, da na mariborskem uradu pač nihče ni znal slovensko (in zato takšen odgovor), je Dečko to seveda problematiziral skrajno resno in menil, da se takšne (in podobne) zadeve zmeraj znova pripetijo slovenskim strankam, saj da uradniki niso večji obeh deželnih jezikov. Ob tem delu teksta so nemško nacionalni poslanci znova »ponoreli«. Mosdorfer je vpil, da gre tukaj za nezaslišan škandal in za govoričenje brez primere, ko so slovenski poslanci v interpelaciji pozivali namestnika Marquis de Bacquehema, da naj bo v bodoče čim manj takšnih primerov in da naj bo uradništvo dvojezično. Nemško-konservativni

poslanec Alois Posch iz Schalldorfa pri Lieznu je slovenskim poslancem stopil v bran, ko je dejal, da predlagatelji interpelacije pač želijo enakopravnost, toda Mosdorfer ga je preglasil in ponavljal, da gre za eksces in da to ni normalno. Vnovič je nastal nepopisen hrup v dvorani, ki se je, ko je zapisnikar prevod prebral do konca, le polegel, deželni zbor pa je nadaljeval z obravnavo drugih tem.¹⁰

Slovenski poslanci so ob takšnih primerih neupoštevanja (zajamčene) nacionalne enakopravnosti postajali vse bolj nezadovoljni. Podobno so menili tudi glede deželnozborske volilne pravice, ki ni upoštevala dejanske razdelitve prebivalstva (po kurijah), pač pa favorizirala mestno in veleposestniško kurijo. Glede na to, da je državni zbor svojo volilno »bazo« že razširil s peto kurijo (Taaffejeva vlada je pred dobrimi štirimi leti padla zaradi poskusa vpeljave – sicer neenake – splošne volilne pravice),¹¹ so razprave glede spremembe volilnih redov potekale tudi v deželnih zborih.¹² Do večjih premikov na deželnozborski ravni sicer ni prišlo (do vpeljave pete kurije je v štajerskem deželnem zboru prišlo šele leta 1904), saj je bila vsa pozornost (in demokratična iniciativa) pač usmerjena v dunajski parlament. A kljub temu je diskusija potekala tudi v Gradcu, kjer je v začetku februarja 1898 svoj predlog vložila tudi slovenska stran. Dečko, ki je (tokrat v nemščini) predstavil slovenska stališča, je menil, da je potrebno predvsem razširiti volilno pravico v kmečki kuriji, namesto da se uvaja peta kurija, ki da bo zgolj novo orožje v rokah nemških liberalcev. Izpostavil je torej katastrofalno število (kmečkih) poslanskih mandatov glede na število prebivalstva in predlagal, da se naj deželnozborski volilni red uskladi z občinskim volilnim redom, kjer da zadostuje kakršenkoli plačan davek, medtem ko je bil na deželnozborski ravni cenzus še zmeraj visok (kar je omejevalo volilno pravico večine prebivalstva). Seveda je bil namen slovenskih poslancev v večjem številu slovenskih (kmečkih) poslancev, njihov predlog pa je dobil podporo de-

¹⁰ StLA, *Stenographisches Protokoll über die 7. Sitzung des steiermärkischen Landtages. VIII. Landtags-Periode. II. Session, 18. Jänner 1898*, 61, 62.

¹¹ Prim. Filip Čuček, *Uspeli spodnještajerskih Slovencev v Taaffejevi dobi (Celje: Zgodovinsko društvo, 2008)*, 291, 292.

¹² Za štajerskega prim. Marko-Stöckl, *Der steiermärkische Landtag, 1706-10*.

želnozborske večine,¹³ ki je računala na še večjo premoč v graški zbornici.

Že naslednji dan je Dečko (v nemščini) ponovno govoril o kršenju jezikovnih pravic na Spodnjem Štajerskem. Prisotnim poslancem je predstavil slovensko peticijo glede rabe obeh deželnih jezikov v deželi. Na tem mestu je problematiziral zakon o šolskih nadzornikih in deželni šolski svet, ki je imel nemško večino (ta pa je pogosto tudi na lokalni ravni imenoval nemške inšpektorje). Vsekakor se mu je zdel zakon iz leta 1869, ki je urejal to področje, zastarel, in pozival k ponovnem razmisleku, še posebej ob dejstvu, da se je v slabih 30 letih situacija popolnoma spremenila. Nacionalna ideja, je v Avstriji konec stoletja, tako Dečko, povsem prevladala, šolski nadzor pa da se je še zmeraj vršil na podlagi preživete zakonodaje. Glede na to, da je bilo slovenskega prebivalstva na Štajerskem skoraj tretjina, je menil, da je vendarle logično, da se tudi deželni šolski svet oblikuje na podlagi tega dejstva, pa tudi šolski pouk da se naj v šolah s slovenskimi učenci izvaja v slovenščini v celoti (z nemščino kot učnim predmetom, ne pa učnim jezikom od zadnje triade ljudskih šol naprej). S tem pa je ponovno razburil nemške nacionalne poslance (predvsem voitsberškega učitelja Josefa Sahnerja in Antona Walza). Ko je zahteval ustrezno število slovenskih članov v štajerskem deželnem šolskem svetu (vsaj tri), je izzval vsesplošen smeh v dvorani in medklice »Wahnsinn!« in podobno. Deželni glavar je moral prisotne poslance miriti in uporabiti zvonec. Pri navajanju dveh katoliških in enega evangeličanskega duhovnika, ki so bili člani sveta, mu je poslanec Sahner zabrusil, da je pozabil še na enega judovskega, poslanec Fürst pa, da je pozabil še na enega slovenskega (»windisch«). Dalje je menil, da bi se moral šolski svet v bistvu razdeliti na nemški in slovenski del, s čimer je spet vzpodbudil nemške poslance k posmehovanju. Kot primer je navajal razmere v tirolskem, češkem in moravskem deželnem šolskem svetu, kjer je bila manjšina povsod ustrezno (oziroma še bolje) zastopana, kot je bil njen delež v deželi. Nemški poslanci, ki so se (na Češkem in Moravskem) »prepoznali« kot manjšina, so ponovno reagirali z medklici »Oho!« ali pa

»Hört!« ter ga pri njegovem govoru tudi dodobra motili. Poslanec Friedrich Rokitsansky je vzkliknil, da Štajerska ostaja nemška (»*Steiermark bleibt deutsch!*«), na drugi strani pa je Josip Sernec »podjetnega« Walza (z ozirom na njegove številne opazke) v šali označil za angela miru (»*Walz ist der Friedensengel*«). Dečko je prisotne pozval, naj podprejo slovenski predlog, saj da bo sicer sobivanje v deželi, kar je sicer predstavljalo že velik problem, postalo povsem nemogoče.¹⁴

Deželnozborski (mednacionalni) dialog je v Gradcu postajal vse ostrejši. Nacionalno naravnani (slovenski) govori so vse bolj sprožali vročo kri med nemško nacionalno večino. Še več. Konec januarja 1898 je liberalna stran vložila predlog zakona, po katerem bi deželni zbor mogel odvzeti poslancem, ki bi bili neupravičeno odsotni več kot 8 dni, poslanski mandat. Njihova namera, ki so jo sicer opravičevali z gospodarskimi vidiki, je bila vsekakor usmerjena proti slovenskim poslancem, ki so zaradi svoje nemoči vse pogostejše posegali po abstinenci. Predlog zakona, s katerim se niso strinjali tudi nemški katoliški poslanci, je prišel na dnevni red sredi februarja. Na 22. seji (12. februarja) je Dečko predlog seveda takoj povezal s slovensko nepristnostjo, ki so se je vse bolj posluževali, in menil, da je predlog nov poskus večine, da še poveča svojo, že tako absolutno, oblast v deželnem glavnem mestu (in v deželi nasploh). Potem ko je tudi poslanec veleposestva Paul baron Störck zavrnil Dečkovo navajanje, češ da predlog sploh ne posega v nacionalni princip, pač pa da je deželni zbor prizorišče zastopstva interesov in nič drugega, so slovenski in nemški katoliški poslanci sejo zapustili.¹⁵

Podobno politiko so na sejah zasledovali tudi nemški nacionalci, ki med branjem slovenskih tekstov niso bili prisotni v dvorani. Ko je Dečko čez štiri dni bral interpelacijo glede ignoriranja prošnje po uvedbi slovenščine kot učnega jezika na dveh šolah v celjski okolici, ga nemški nacionalci niso poslušali,

¹³ StLA, *Stenographisches Protokoll über die 18. Sitzung des steiermärkischen Landtages. VIII. Landtags-Periode. II. Session, 7. Februar 1898, 189-92.*

¹⁴ StLA, *Stenographisches Protokoll über die 19. Sitzung des steiermärkischen Landtages. VIII. Landtags-Periode. II. Session, 8. Februar 1898, 215-17.*

¹⁵ StLA, *Stenographisches Protokoll über die 22. Sitzung des steiermärkischen Landtages. VIII. Landtags-Periode. II. Session, 12. Februar 1898, 285-91.*

pač pa protestno odšli iz dvorane.¹⁶ Nato so se zopet vrnili v zbornično dvorano, v nadaljevanju seje pa se je še bolj »zaiskrilo«, ko so poslanci razpravljali o volilnem redu glede okrajnih zastopov. Nemško-liberalna večina je poskušala kot pogoj za volilno pravico v veleposestniški kuriji spremeniti člen glede plačanega davka; zemljiški davek naj ne bi bil več prevladujoč, pač pa bi bila zemljiški in hišni davek enakovredna, kar bi seveda spremenilo razmerje moči v nemško korist. Slovenski poslanci so proti temu vsekakor protestirali, v nadaljevanju pa menili, da je zakon že dolgo preživet, saj je še vedno iz vsake kurije delegiral deset članov, medtem ko je največ davka plačala najrevnejša, kmečka kurija. Po ostrih govorih slovenskih in nemških poslancev je sejo do »vreljšča« ponovno pripeljal Dečko, ko je menil, kakšna prevara za kmečko prebivalstvo da je ta zakon. Celjski poslanec Moritz Stallner¹⁷ je njegov govor označil kot zelo predrzen. Dejal je, da lahko kaj takega izrečejo zgolj Slovenci (*»Einen solchen Ausdruck können nur die Windischen herausbringen.«*). Tedaj pa mu je Dečko zabrusil, naj »drži gobec« (*»Halten Sie das Maul.«*). To je seveda razkačilo ne samo Stallnerja, pač pa tudi druge, ki so enoglasno vpili (*»Was? Das Maul halten?«*). Poslanec Posch mu je skoraj zagrozil, češ, kdo da naj »drži gobec« (*»Wer soll das Maul halten?«*). Nastal je velik nemir v dvorani. Eni so vpili, da »drži gobec« sploh ni besedna zveza, drugi so kričali, kakšna sramota da je vse to. Poslanec Mosdorfer je miril ostale navzoče, Dečku pa dejal, da naj nemudoma utihne. Deželni glavar je ocenil, da je Dečko prestopil mejo dobrega okusa in mu izrekel opomin. Josip Sernec ga je branil in navajal več podobnih »napadov« nanj (npr. s strani pokojnega župana in poslanca Josefa Neckermanna ipd.). Stallner je na drugi strani navajal slovenske napade na celjskega župana Gustava Stiegerja, vsekakor pa, kot večina ostalih nemških poslancev, podprl glavarjev ukrep. Fran Rosina je Stallnerja »spomnil« na njegovo žalitev (*»Windisch«*) in pozval glavarja, naj potem kaznuje tudi njega, toda dvorana ga je preglasila in tulila, da to pa res ni nobena žaljivka. Tudi glavar je menil, da to ni bila žaljivka, saj da je oznaka »Windisch« za

Slovence pač v navadi. Poslanec Walz mu je pritrdil (*»Ihr seid ja Windische!«*), toda Dečko, ki se je javil k besedi, se z njim ni strinjal. Dejal je, da omikan svet ve, kdo so Slovenci, in da je izraz »Windisch« žaljivka, ki jo lahko najdeš zgolj pri slovenskih nasprotnikih, se pravi Nemcih.¹⁸

Napetost je bila na višku. Tudi pri odgovoru namestnika Bacquehema na Dečkovo interpelacijo glede mariborskega finančnega urada dva dni kasneje je nastalo vsesplošno tuljenje, ko so na eni strani slovenski poslanci zavrnil navedbe, da je veliko uslužbencev dvojezičnih, nemški pa so se z njim veselo strinjali.¹⁹ Ne glede na vse je sledil več kot enoletni premor. Čez dober teden se je druga sesija končala. Tretja se je odprla konec leta 1898, nadaljevala pa šele marca 1899. Dečko je bil tokrat manj aktiven, prvič se je javil šele sredi aprila. Na 16. seji je na novega deželnega glavarja Manfreda Clary Aldringena naslovil interpelacijo glede slabega stanja Tržaške ceste pri Celju.²⁰ Čez pet dni pa je ponovno načel temo z nacionalno vsebino; odprtje meščanske šole s slovenskim učnim jezikom v Sv. Juriju ob Južni železnici. Ker so bile na Spodnjem Štajerskem le tri meščanske šole (na celotnem Štajerskem devetnajst), posebej pa zato, ker so bile vse nemške, je menil, da bi bilo, glede na število slovenskega prebivalstva v deželi, nujno ustanoviti vsaj eno s slovenskim učnim jezikom, še posebej v kraju z absolutno slovensko večino. Seveda je s tem ponovno razdražil nemške nacionalce. Poslanec Walz mu je dejal, da se je vsekakor bolje učiti nemško kot slovensko. Dečko mu je odvrnil, da naj vendar ne govori tako nepremišljeno. Walz mu je celo zabrusil, da slovenščina še sploh ni primerna za učni jezik (*»Ihr habt noch nicht einmal eine Grammatik.«*). Tudi v nadaljevanju so ga nemški poslanci precej motili (*»Oho!«* medklici in podobno). Na koncu je deželni zbor Dečkov predlog zavrnil.²¹

¹⁶ StLA, *Stenographisches Protokoll über die 25. Sitzung des steiermärkischen Landtages. VIII. Landtags-Periode. II. Session, 16. Februar 1898, 335.*

¹⁷ Prim. Filip Čuček, *Spodnještajerski nemški poslanci mestne in kmečke kurije 1848-1918. Prispevki za novejšo zgodovino 60, št. 1 (2020): 21.*

¹⁸ StLA, *Stenographisches Protokoll über die 25. Sitzung des steiermärkischen Landtages. VIII. Landtags-Periode. II. Session, 16. Februar 1898, 341-65.*

¹⁹ StLA, *Stenographisches Protokoll über die 27. Sitzung des steiermärkischen Landtages. VIII. Landtags-Periode. II. Session, 18. Februar 1898, 394.*

²⁰ StLA, *Stenographisches Protokoll über die 16. Sitzung des steiermärkischen Landtages. VIII. Landtags-Periode. III. Session, 15. April 1899, 173, 174.*

²¹ StLA, *Stenographisches Protokoll über die 19. Sitzung des steiermärkischen Landtages. VIII. Landtags-Periode. III. Session, 20. April 1899, 223-25.*

Graški glavni trg na prelomu stoletja (Graz Museum, www.living-culture.at)

To je bila dejansko pika na i. Slovenski poslanci so čez nekaj dni proti temu vložili protest (Josip Sernek),²² devetega maja pa vložili interpelacijo (Fran Rosina) proti kršenju jezikovne enakopravnosti (zaradi česar so nemški nacionalci sejo zapustili).²³ Nekaj dni kasneje so se (tudi Dečko) oglasili v zvezi s predlagano delitvijo občine Rogaska Slatina (zdravilišče in okoliška občina, ki bi s tem gospodarsko močno nazadovala),²⁴ nato pa na zadnji seji (18. maja) še enkrat protestirali zaradi napredujoče germanizacije (predvsem subvencioniranje društva *Südmark*), potem ko je nem-

ška večina odobrila 2000 goldinarjev podpornih sredstev za celjski *Studentenheim*, in predhodno zapustili dvorano.²⁵

V deželni zbor so se poslanci ponovno vrnili konec leta 1899, ko je 29. decembra potekala otvoritvena seja nove (četrt) sešije. Naslednji dan so imeli še eno sejo in zaključili z delom, tako da so lahko poslanci v miru pričakali začetek novega stoletja v družinskem krogu. Znova so se poslanci v Gradcu sestali konec marca. Toda slovenskih poslancev tam ni bilo, saj so se isti dan, 26. marca, namesto tega sestali v Mariboru in se, zaradi neupoštevanja njihovih zahtev, odločili za ponovno abstinenco. Skupaj z mariborskim *Slovenskim političnim društvom* so napisali proglas, v katerem so utemeljili svoj izstop. Slovensko časopisje je podpiralo nji-

²² StLA, *Stenographisches Protokoll über die 21. Sitzung des steiermärkischen Landtages. VIII. Landtags-Periode. III. Session*, 25. April 1899, 239.

²³ StLA, *Stenographisches Protokoll über die 30. Sitzung des steiermärkischen Landtages. VIII. Landtags-Periode. III. Session*, 9. Mai 1899, 478, 479.

²⁴ StLA, *Stenographisches Protokoll über die 33. Sitzung des steiermärkischen Landtages. VIII. Landtags-Periode. III. Session*, 13. Mai 1899, 544-54.

²⁵ StLA, *Stenographisches Protokoll über die 38. Sitzung des steiermärkischen Landtages. VIII. Landtags-Periode. III. Session*, 18. Mai 1899, 755.

hovo odločitev in s sloganom *Proč od Gradca!* seznanjalo bralce z aktualno slovensko potezo. »Čast slovenskega naroda in osebna čast jim brani, da bi še nadalje prenašali vsa preziranja, zasmehovanja in žaljenja, s kojimi so jih obsipavali zadnja leta nemški poslanci v deželni zboru. Vse predloge in nasvete, ki so izhajali iz kroga slovenskih poslancev, je nemška večina dosledno odklanjala ter zraven očitno kazala sovraštvo do slovenskega življa. Slovenski narod se je v zbornici javno žalil ter imenoval narod roparjev in morilcev. Slovenskim poslancem so pretili z zaušnicami in s pasjim bičem ter jim podtikali najnesramnejše namene pri vseh njihovih dejanjih.«²⁶ S tokratno abstinenco so vztrajali več kot dve leti; za ponoven vstop v deželni zbor so se odločili šele po volitvah konec leta 1902.²⁷

Namesto epiloga

Taktika slogaških poslancev očitno ni bila vsem pogodu, pač pa je še dodatno zaostрила razdor (sicer zgolj navzven) enotne slogaške spodnještajerske politike. Urednik *Slovenskega gospodarja*, duhovnik in prefekt na mariborskem dijaškem semenišču, Anton Korošec je namreč »napadel« poslance, češ da nič ne delajo, še sploh pa slogaško taktiko, ki da je brez vsakršnega programa.²⁸ Neizogibni razpad je bil vsekoli prisoten, le še vprašanje časa je bilo, kdaj se bo dejansko zgodil. Korošec je tako imel idealno priložnost (ki jo je seveda izkoristil), da v času svojega urednikovanja (1898-1902)²⁹ okrog časnika zgradi trdno »zavetišče« katolicizma. Hkrati se je *Slovensko politično društvo* v drugi polovici 90. let začelo omejevati povsem na Maribor in okolico, v Celju pa so ustanovili (liberalno) društvo *Naprej*. Oba idejnopolična pola sta tako dejansko že operirala vsak s svojo organizacijsko strukturo, toda še vedno vztrajala pri slogi.³⁰

Ne glede na to (in kljub vse pogostejši abstinenci v deželni zboru) je slovenska politika z vztraj-

nim pritiskom (predvsem v Celju) dosegla, da so se slovenska društva, slovenski obrtniki, trgovci in slovenska prisotnost v mestu znatno pomnožili, kar je celjskim Nemcem povzročalo vse več skrbi.³¹ Moč slovenske stranke v mestu se je lepo pokazala na državnoborskih volitvah leta 1901, ko je v mestni kuriji Ivan Dečko za zmagovalcem Josefom Pommerjem zaostal le za 42 glasov (642 proti 725 glasov).³² Čeprav slovenski strani ni uspelo zmagati, so celjski Nemci z vse večjim strahom spremljali slovenski nacionalni »prodor« v mestu ob Savinji³³ (in drugje na Spodnjem Štajerskem), ki do propada monarhije nikakor ni pojenjal.

Viri in literatura

Časopisni viri

Slovenski gospodar, 1900.

Literatura

Cvelfar, Bojan. »'Z Narodnim domom se je celjskemu nemštvu razbila jedna čeljust...'
Nacionalni izgredi v Celju na prelomu stoletja.« V: *Celjski zbornik* 1997, 13-24.

Cvirn, Janez. »Celje – izginjajoči nemški otok na Spodnjem Štajerskem.« V: *Od Maribora do Trsta*, ur. Franc Rozman in Darko Friš (Maribor: PF, 1998): 58-62.

Cvirn, Janez. »Celjsko gimnazijsko vprašanje (1893-1895).« *Kronika* št. 1-2 (1997): 102-11.

Cvirn, Janez. »Politične razmere na (Spodnjem) Štajerskem na prelomu stoletja.« V: *Josip Ipavec in njegov čas* (Ljubljana: ZRC, 2000), 23-36.

Cvirn, Janez. *Trdnjavski trikotnik* (Maribor: Založba Obzorja, 1997).

Čuček, Filip. »Ivan Dečko v deželni zboru v svojem prvem mandatu (1890-96).« *Prispevki za novejšo zgodovino* 60, št. 3 (2020): 8-23.

²⁶ *Slovenski gospodar*, 29. 3., 5. 4. 1900.

²⁷ Vekoslav Spindler, Dr. Ivan Dečko in njegova doba (Maribor, 1938), 54, 55.

²⁸ *Ibid.*, 55.

²⁹ Več gl. Franc Rozman, »Anton Korošec – urednik Slovenskega gospodarja,« *Časopis za zgodovino in narodopisje* 42, št. 2-3 (2006): 161-71.

³⁰ Več o tem glej Branko Goropevšek, »Razpad sloge na slovenskem Štajerskem,« v: *Celjski zbornik* 1993, 143-61.

³¹ Janez Cvirn, »Celje – izginjajoči nemški otok na Spodnjem Štajerskem,« v: *Od Maribora do Trsta*, ur. Franc Rozman in Darko Friš (Maribor: PF, 1998), 58-62.

³² Vasilij Melik, *Volitve na Slovenskem* (Ljubljana: Slovenska matica, 1965), 387. Cvirn, Celje – izginjajoči nemški otok, 61, 62.

³³ Več o tem glej Branko Goropevšek, »Celjsko gimnazijsko vprašanje 1895-1914,« *Kronika*, št. 1-2 (1997): 112-24.

- Čuček, Filip.** *Svoji k svojim* (Ljubljana: INZ, 2016).
- Čuček, Filip.** *Uspehi spodnještajerskih Slovencev v Taaffejevi dobi* (Celje: Zgodovinsko društvo, 2008).
- Goropevšek, Branko.** »Celjsko gimnazijsko vprašanje 1895-1914.« *Kronika*, št. 1-2 (1997): 112-24.
- Goropevšek, Branko.** »Razpad sloge na slovenskem Štajerskem.« V: *Celjski zbornik* 1993, 143-61.
- Holz, Eva.** »Vihar v kozarcu vode?: spopadi v Celju leta 1899 v očeh češkega časopisa Politik.« *Prispevki za novejšo zgodovino*, št. 1 (2006): 111-23.
- Marko-Stöckl, Edith.** »Der steiermärkische Landtag«, v: *Die Habsburgermonarchie 1848-1918, Band VII/2, 1683-1718*. Wien: Verlag der österreichischen Akademie der Wissenschaften, 2000.
- Melik, Vasilij.** *Volitve na Slovenskem* (Ljubljana: Slovenska matica, 1965).
- Rozman, Franc.** »Anton Korošec – urednik Slovenskega gospodarja.« *Časopis za zgodovino in narodopisje* 42, št. 2-3 (2006): 161-71.
- Schmid, Julia.** *Kampf um das Deutschtum. Radikaler Nationalismus in Österreich und dem Deutschen Reich 1890-1914* (Frankfurt/ New York: Campus Verlag, 2009).
- Spindler, Vekoslav.** *Dr. Ivan Dečko in njegova doba* (Maribor: Vekoslav Spindler, 1938).
- Studen, Andrej.** »'Bojimo se, da bo tekla kri!' Ekscesi ob obisku čeških visokošolcev v Celju leta 1899.« *Zgodovina za vse*, št. 2 (1995): 1-8.

Tiskani viri

- Štajerski deželni arhiv, Gradec – Steiermärkisches Landesarchiv (StLA)*
- Stenographische Protokolle über die Sitzungen des Steierm. Landtages. VIII. Landtags-Periode:
- I. Session, 12. Sitzung, 1897.
- II. Session, 7., 18., 19., 22., 25., 27. Sitzung, 1898.
- III. Session, 16., 19., 21., 30., 33., 38. Sitzung, 1899.

Zusammenfassung

»HALTET'S MAUL«

Das zweite Landtagsmandat von Ivan Dečko (1896-1902)

Im Unterschied zum Kronland Krain, wo die Pluralisierung des politischen Lebens bereits stark in der Öffentlichkeit verankert war, mussten die Slowenen in der Steiermark Mitte der 1890er Jahre im Sinne der Politik der Einigkeit (»slogaštvo«) noch viel taktischer und vorsichtiger vorgehen. Im Räderwerk des scharfen zwischennationalen Konfliktes fanden sich immer häufiger auch die untersteirischen lokalen (deutschen) Behörden, in erster Linie natürlich in Celje, dem Zentrum der untersteirischen Politik. Die Einführung slowenischer Parallelklassen in Celje im Jahr 1895 führte zu scharfen Reaktionen des gesamten Deutschtums der Monarchie und erzwang in weiterer Folge den Rücktritt der Regierung Windischgrätz. Nach den Badenischen Sprachverordnungen im Jahr 1897, die heftige deutsche Proteste hervorriefen, reagierte das untersteirische Deutschtum endgültig und ohne Ausnahme »lautstark« auf jegliche slowenische Aktion. Dies zeigte sich am deutlichsten im Jahr 1899 beim Besuch tschechischer Hochschüler in der Stadt an der Savinja. Die deutsch-slowenischen Gegensätze waren um die Jahrhundertwende auf Schritt und Tritt spürbar; die deutsche Seite hatte im nationalen Kampf eine bessere Ausgangsposition, was sie sich auch zu Nutzen machte. Natürlich kristallisierten sich die immer schärferen zwischennationalen Konflikte auch im Landtag in Graz.

Ivan Dečko galt als ergebener Patriot, der sowohl zu Hause als auch in Graz gegen die immer größeren Präntentionen der untersteirischen Deutschen auftrat und sich für eine stärkere Geltung der slowenischen Sprache und die Verwirklichung der slowenischen Gleichberechtigung in allen Sphären des öffentlichen Lebens einsetzte. Im September 1896 kandidierte er erfolgreich in der Cillier Kurie der Landgemeinden und zog im Winter desselben Jahres erneut in den Landtag ein. Damals eskalierten die nach den Verwicklungen um das Cillier Gymnasium bereits angespannten Verhältnisse in der Untersteiermark, und auch in Graz

kam es zu neuen nationalen Konflikten, die nicht mehr nachließen. Bis zum Ende des Jahres 1899 nahmen die slowenischen Abgeordneten an den Landtagssitzungen teil; im März 1900 entschlossen sie sich erneut zur Abstinenz. Auf dieser Abstinenz beharrten sie für mehr als zwei Jahre und erst nach den Wahlen Ende des Jahre 1902 beschlossen sie, wieder in den Landtag einzuziehen.

Schlagwörter: Steiermark, Österreich-Ungarn, Celje/Cilli, Graz, politische Geschichte, Ivan Dečko